บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบรรเลงเดี่ยวนั้น จำเป็นต้องใช้ความสามารถ ฝีมือ และทักษะสูง ตลอดจนมีความจำดี แม่นยำ และฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ เพราะขึ้นชื่อว่าเดี่ยวแล้ว ต้องเป็นเพลงที่บรรดาครูทั้งหลายได้คิดประดิษฐ์กลวิธี เทคนิคต่างๆ ให้วิจิตรพิสดารกว่าคนอื่น และแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ได้อธิบายความหมายและลักษณะของการบรรเลงเดี่ยวไว้ในหนังสือที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 15 ความว่า "เป็นการดำเนินทำนองอย่างพิเศษของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด เครื่องดนตรีที่นำมาใช้ในการบรรเลงเดี่ยวนั้น จะต้องเป็นเครื่องดนตรีดำเนินทำนองเท่านั้น" (อุทิศ นาคสวัสดิ์, 2530: 37) ดังนั้นเมื่อว่าด้วยลักษณะของการดำเนินทำนองอย่างพิเศษ จึงต้องประกอบด้วยกลวิธีพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเครื่องดนตรีนั้น ๆ เช่น ในเครื่องดนตรีประเภท ซอ ก็จะมีการพรม การรูดสาย ในจะเข้ ก็จะเป็นการสะบัด ขยี้ ทิงนอย เช่นเดียวกับเครื่องดนตรีประเภทตี ก็จะมีการสะบัด ขยี้ คาบลูกคาบคอก เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้การบรรเลงเดี่ยวจัดเป็นการบรรเลงที่ยาก เพราะผู้บรรเลงต้องใช้ทักษะในการบรรเลงสูง รวมทั้งทักษะในเรื่องของความจำ ความแม่นยำ และทักษะการใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ

วิทยา ศรีผ่อง ได้อธิบายเกี่ยวกับข้อสังเกตของการบรรเลงเดี่ยวในงานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์และเปรียบเทียบทางซอด้วงกับทางซออู้ในเพลงพญาโศกสามชั้นเที่ยวพัน ไว้ดังนี้

1. เป็นการแสดงทาง หรือวิธีการดำเนินทำนองอย่างพิเศษของเครื่องดนตรีชิ้นต่าง ๆ มีท่วงทีและลีลาที่ไพเราะ มีวิธีการบรรเลงที่แตกต่างไปจากการบรรเลงธรรมดา มีการใส่เทคนิคพิเศษ เช่น การขยี้ การครวญ เป็นต้น

2. ต้องเป็นการแสดงฝีมือในการบรรเลง ผู้บรรเลงต้องมีความสามารถและความชำนาญในเครื่องดนตรีที่จะบรรเลงเพลงเดี่ยวนั้นสูงมาก สามารถที่จะควบคุมการบรรเลงนั้นได้ มีความมั่นใจในตัวเองและมีความพร้อมทั้งด้านกำลังใจและฝีมือที่จะบรรเลง

3. ต้องเป็นการแสดงความแม่นยำในการบรรเลงในครั้งนั้น ๆ ผู้บรรเลงต้องมีความแม่นยำในเรื่องของความจำ เนื่องจากการบรรเลงเดี่ยวนั้น เป็นการแสดงความสามารถในขั้นสูง หากผิดพลาดแล้วย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บรรเลงและวิชาการดนตรีไทยเป็นอันมาก ผู้บรรเลงต้องบรรเลงให้ถูกต้อง ครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด (วิทยา ศรีผ่อง, 2534: 4)

ดังนั้นในการบรรเลงเดี่ยว จึงต้องมีลักษณะสำคัญทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาแล้วอยู่ด้วยเสมอ ทำให้นักดนตรีต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านฝีมือและจิตใจเต็มที่จึงจะสามารถสำแดงความไพเราะให้ปรากฏได้

ส่วนสำคัญของการบรรเลงเดี่ยวนอกจากนักดนตรีผู้มีฝีมือแล้ว บทเพลงที่นำมาบรรเลงเดี่ยวนั้นก็ถือเป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง เนื่องด้วยเพลงที่นำมาบรรเลงเดี่ยวหรือที่รู้จักกันคือ เพลงเดี่ยวนั้น ถือเป็นเพลงที่มีความซับซ้อนสูง ทั้งในส่วนของท่วงทำนอง จังหวะ และอารมณ์ ดังนั้นเพลงเดี่ยวจึงมีไม่มากเท่ากับเพลงในประเภทอื่น ๆ ด้วยลักษณะของเพลงที่เหมาะสมสำหรับนำมาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยวนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เพลงประเภทนี้มีไม่มาก

เพลงที่นิยมนำมาบรรเลงเดี่ยวในปัจจุบันนั้นแม้ไม่มาก แต่ก็มีหลากหลาย อาทิ นกขมิ้น สุรินทราหู สุดสงวน ต่อยรูป เป็นต้น ทั้งนี้ รองศาตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้กล่าวถึงเพลงเดี่ยวสำคัญในสมัยโบราณนั้น มีอยู่ด้วยกัน 5 เพลง โดยแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

1. เดี่ยวท่อนเดียว	เพลงพญาโศก
2. เดี่ยวพหุท่อน	เพลงแขกมอญ
3. เดี่ยวมาแต่กำเนิด	เพลงเชิดนอก
4. เดี่ยวหน้าพาทย์	เพลงกราวใน
5. เดี่ยวสูงสุด	เพลงทยอยเดี่ยว

เพลงเดี่ยวทั้ง 5 เพลงนี้ มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตนแตกต่างกัน กล่าวคือ เพลงพญาโศก ถือว่าเป็นเพลงเดี่ยวที่แสดงความซับซ้อนในการดำเนินทำนองที่มีการเปลี่ยนระดับเสียงอย่างเข้มข้นภายในท่อน แม้จะมีท่อนเดียว แต่ลักษณะของสำนวนเพลงและระดับเสียงที่มีการเปลี่ยนอยู่เกือบตลอดภายในท่อนทำให้เพลงพญาโศกโดดเด่นในเรื่องสำนวนเพลงและระดับเสียง

เพลงแขกมอญ มีลักษณะของการซ้ำสำนวนในช่วงท้ายของเพลงทุกท่อน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีการดำเนินทำนองอย่างเต็มที่ ทำให้มีการดำเนินทำนองของสำนวนเพลงในส่วนที่มีทำนองซ้ำนั้นมีความหลากหลาย เพลงกราวใน มีลักษณะโดดเด่นอยู่ที่การดำเนินทำนอง เม็ดพรายในแต่ละโยน ซึ่งมีมากถึง 6 - 7 โยน อีกทั้งยังท้าทายกำลังของผู้บรรเลง เนื่องจากต้องบรรเลงเป็นระยะเวลานาน เพลงเชิดนอก เป็นเพลงที่มีลักษณะโดดเด่นในเรื่องของจังหวะ และเม็ดพราย เนื่องจากเป็นลักษณะของการดำเนินทำนองแบบลอยดอก (ในเครื่องเป่า) เพลงนี้จึงมีความโดดเด่นอยู่ที่จังหวะเป็นสำคัญ ส่วนเพลงทยอยเดี่ยว ถือว่าเป็นเพลงเดี่ยวสูงสุดทางดนตรีไทย

เพลงเดี่ยวสำคัญที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้นนั้น เพลงที่ได้รับความนิยมนำมาบรรเลงเดี่ยวบ่อยครั้ง คือ เพลงพญาโศก อาจเนื่องมาจากเป็นเพลงที่มีความยาวไม่มาก (ยกเว้นระนาดเอกที่ต้องบรรเลงถึง 4 เที่ยว) สามารถบรรเลงจบได้ในเวลาอันจำกัด และเมื่อเทียบกับเพลงเดี่ยวประเภทอื่น ๆ เช่น แขกมอญ หรือ เชิดนอก ที่ต้องใช้กำลังมากกว่าในการบรรเลง เพลงพญาโศก จึงเป็นเพลงที่เหมาะสมที่สุด

นอกจากนี้ ในหนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทยของครูมนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัณฑ์ กล่าวถึงเพลงพญาโศกไว้ว่า “ครั้นถึงราวสมัยปลายรัชกาลที่ 4 พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร หรือครูมีแขก) จึงแต่งเป็นสามชั้น สำหรับร้องและบรรเลงมโหรีปี่พาทย์ แล้วจึงประดิษฐ์เป็นเพลงเดี่ยวขึ้น

อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งดุริยางคศิลปินได้ยึดถือเป็นแบบฉบับสำหรับเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีทุกชนิดสืบมาจนทุกวันนี้" (มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัณฑ์, 2523: 559)

ดังนั้นจากประวัติความเป็นมาของเพลงพญาโศก แสดงให้เห็นว่าเพลงนี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในการบรรเลง ดังจะเห็นได้จากการที่พระประดิษฐ์ไพเราะ หรือ ครูมีแขก ได้นำเพลงพญาโศกมาขยายเพื่อใช้สำหรับการบรรเลงทั้งประเภทวงมโหรี และวงปี่พาทย์ คาดว่าคงได้รับความนิยมมากจนถูกนำมาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยว และได้ประดิษฐ์ให้กับเครื่องดนตรีทุกชนิดในลำดับต่อมา การดังกล่าวย่อมเป็นสิ่งชี้วัดความไพเราะและงดงามในเพลงพญาโศกได้เป็นอย่างดี

สำหรับความสำคัญของเพลงพญาโศกนั้น วิรัช สงเคราะห์ ได้อธิบายถึงในงานวิจัย เรื่อง การแปรทำนองซอด้วงในเพลงพญาโศก มีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นเพลงที่ให้สุนทรียรสบริสุทธิ์ กล่าวคือมีความไพเราะงดงามสมบูรณ์ในตัวเอง ท่วงทำนองที่ฟังก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจในทางเศร้า จึงนับว่าเพลงพญาโศกเป็นเพลงที่มีความเป็นศึกษิต (Classic) ไม่ตาย เหมาะกับการบรรเลงเครื่องดนตรีทุกชนิด

2. เป็นเพลงที่มีการเปลี่ยนบันไดเสียงซึ่งทำให้ยากแก่การบรรเลง ศิลปินจะต้องใช้ความสามารถในการดำเนินทำนองช่วงที่เปลี่ยนระดับเสียงนั้นให้มีสัมผัสกลมกลืนกัน และต้องเปลี่ยนความรู้สึกในระบบเสียงขณะบรรเลงอีกด้วย

3. เป็นเพลงที่รวมลักษณะกลอนเพลงไทยแต่ละเครื่องมือไว้เกือบจะครบถ้วน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้แตกฉานสามารถดึงกลอนที่ได้แปรทางแล้ว ไปใช้กับการแปรทางในเพลงอื่นของแต่ละเครื่องมือได้กว้างขวาง

4. เพลงสำหรับการฝึกไล่มือนอกจากเพลงมูล่ง ทะแยแล้ว พบว่าเพลงพญาโศกก็มีความเหมาะสมอีกเพลงหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากว่าเป็นเพลงประเภทดำเนินทำนองที่สามารถสร้างกลอนต่อเนื่องไปและยังมีความยาวพอสมควรดี (8 จังหวะหน้าทับปรบไก่) ในการใช้ฝึกฝน

5. เพลงพญาโศกในทางเดี่ยวถือว่าเป็นเพลงที่มีกระบวนการเดี่ยวสูงส่งเพลงหนึ่ง เพราะมีทั้งความยาวและความยากในการบรรเลง เป็นเพลงซึ่งรวมลักษณะของมือเดี่ยวไว้มากดังจะเห็นจากคนที่เรียนฆ้องวงใหญ่ ก่อนจะต่อเพลงเดี่ยวจะต้องต่อเพลงแขกมัดตีนหมู ซึ่งเป็นเพลงที่รวมมือเดี่ยวของฆ้องวงใหญ่อยู่ครบถ้วน แต่หากผู้ใดมิได้ต่อเพลงนี้ก็ให้ใช้เพลงเดี่ยวพญาโศกแทนกันได้ (วิรัช สงเคราะห์, 2530: 17)

ประการสุดท้าย ในด้านสุนทรียศาสตร์หรือความงามในเพลงพญาโศกนั้น สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความงามในด้านการเปลี่ยนระดับเสียง อธิบายได้ว่า ภายในเพลงพญาโศกมีการเปลี่ยนระดับเสียงอยู่โดยตลอด และทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนระดับเสียงจะให้ความบีบคั้นทางอารมณ์ ก่อให้เกิดการสะเทือนอารมณ์ จัดเป็นความสำเริงอารมณ์ (Delight) อย่างหนึ่ง

2. ความงามในด้านการใช้สำนวนเพลง อธิบายได้ว่า ลักษณะของการดำเนินทำนองเพลงเป็นไปอย่างมีระเบียบ มีการลดหลั่นระดับเสียงอย่างงดงาม แม้จะมีการเปลี่ยนระดับเสียงระคนอยู่ทั่วทั้งเพลงก็ตาม และในตอนท้ายได้ลงจบโดยการนำสำนวนขึ้นต้นมาเป็นการปิดท้าย นับเป็นการวางแผนการใช้สำนวนเพลงอันเป็นยอดยิ่ง หาพบได้น้อยในเพลงต่าง ๆ

นอกเหนือไปจากที่ได้อธิบายไว้ในข้างต้นแล้วนั้น แม้เพลงพญาโศกจะให้ความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ไปในทางโศกเศร้า แต่ก็เป็นความโศกที่มีสภาวะความนิ่ง ดังที่รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้ให้สัมภาษณ์ ลิลา ศรีประพันธ์ ในงานวิจัยเรื่องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทางซอด้วงและซออู้เพลงพญาโศกสามชั้นทางอาจารย์พิชิต ชัยเสรี เกี่ยวกับเพลงพญาโศกว่า ในทางพระพุทธศาสนาแบ่งระดับความทุกข์ไว้เป็น

ทุกขะ	คือ	ทุกข์กาย
โทมนัสสะ	คือ	ทุกข์ใจ
โสกะ	คือ	ความเศร้าใจ ที่กระเทือนอยู่ในภายในก้นบึ้ง
ปริเทวะ	คือ	คร่ำครวญ รำพึงรำพันด้วยความเสียใจ ร้องไห้ออกมา
อุปายาสะ	คือ	โศกเศร้าอย่างที่สุด หมดน้ำตา ร้องจนไม่มีน้ำตา (เผาใจ)

เพลงพญาโศกจัดอยู่ในลำดับที่ 3 ขององค์ความทุกข์ คือ โสกะ ความทุกข์ชนิดนี้อุปมาดังความทุกข์ของผู้รู้ความเป็นไปของโลกว่าต้องมีสภาพเป็นทุกข์ อนิจจัง อนัตตา แม้จะโศกเศร้าก็กระเพื่อมอยู่ในจิต มิได้ตีอกชกตัว เหตุนี้เองแม้จะสะเทือนอารมณ์ในทางโสกะ แต่ก็มีภาวะนิ่งสงบกระสายอยู่ในเสมอ (ลิลา ศรีประพันธ์, 2537: 13)

เพลงพญาโศก จึงนับเป็นเพลงหนึ่งที่ได้รับความนิยมนำมาบรรเลงกันอย่างแพร่หลาย และได้รับการยกย่องจัดอยู่ในเพลงเดี่ยวขั้นสูง มีการนำไปประดิษฐ์เป็นทางสำหรับเดี่ยวเครื่องดนตรีต่าง ๆ มากมายแทบทุกเครื่องดนตรีเลยก็ว่าได้ ด้วยเป็นเพลงที่มีความไพเราะและโดดเด่นในเรื่องของการใช้สำนวนเพลงและการเปลี่ยนระดับเสียงภายในท่อนอย่างเป็นระเบียบ

ในบรรดาเครื่องดนตรีที่นักดนตรีใช้ในการบรรเลงเพลงเดี่ยวนั้น "ระนาดทุ้ม" นับได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีไทยที่โบราณาจารย์ได้สร้างความโดดเด่น ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาและความสามารถของบรรพบุรุษของเราได้อย่างดีเยี่ยม พลิกแผลงตามปฏิภาณของผู้บรรเลง มีท่วงทำนองล่วงหน้า ล้าหลัง หลอกล้อกับผู้บรรเลงอื่น ๆ ผู้บรรเลงหรือผู้ประดิษฐ์ทางระนาดทุ้มสำหรับบรรเลงรวมวงหรือบรรเลงเดี่ยวนั้น จึงควรเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบดี มีความรู้พื้นฐานทุกเครื่องมือ มีความคิดสร้างสรรค์ในการคิดประดิษฐ์ทำนอง ตลอดจนมีความแม่นยำในจังหวะเพลงที่จะประดิษฐ์ทำนองให้ไพเราะน่าฟังได้ ดังเช่น พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เจ้ากรมปี่พาทย์หลวง สมัยรัชกาลที่ 6 บรมครูผู้มีความรู้ความสามารถเป็นเยี่ยมท่านหนึ่งในวงการดนตรีไทย

พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้เรียนวิชาดนตรีกับครูช้อย สุนทรวาทิน และได้เข้ารับราชการ ตั้งแต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระยศเป็นพระยุพราช ซึ่ง

ได้ทูลขอพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้นายแปลกเป็นที่ "ขุนประสานดุริยศัพท์" นับจากนั้นก็ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์มาเป็นลำดับ จนได้เป็นที่ "พระยาประสานดุริยศัพท์" เจ้ากรมปี่พาทย์หลวง ในสมัยรัชกาลที่ 6 ความสามารถของท่านนั้น ถึงพร้อมด้วยฝีมือ ความรู้ ปฏิภาณ ไหวพริบ ท่านเป็นครู และเป็นศิลปินที่หาได้ยากยิ่ง เป็นการยากที่จะบรรยายความสามารถทางดนตรีของท่านได้อย่างสมบูรณ์ ทว่ามีหลักฐานปรากฏอยู่อย่างหนึ่งคือ ศิษย์ของท่านนั่นเอง ถ้าศิษย์ดีมีฝีมือ ครูก็จะยิ่งไปกว่าทวีคูณ ดังนั้นเมื่อพิจารณาศิษย์ของท่านที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป อาทิเช่น พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน),พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิต), หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง), พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี), หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์), หลวงเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย), จางวางทั่ว พาทยโกศล, ครูมนตรี ตราโมท ครูเฉลิม บัวทั่ง เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เป็นผู้ที่มีฝีมือ ตลอดจนความรู้ ความสามารถแตกฉาน จนเป็นเอตทัคคะทางด้านดุริยางคศิลป์อย่างแท้จริง

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น เพื่อศึกษาแนวทางการประดิษฐ์ทำนองทางเดี่ยวระนาดทุ้มสมัยรัชกาลที่ 6 ของศิษย์สายพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น จาก 3 ทาง คือ ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์), ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

ขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) เป็นบุตรชายของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ซึ่งท่านได้เรียนดนตรีจากบิดา จึงมีความสามารถในการบรรเลงปี่พาทย์ได้รอบวง ท่านทำหน้าที่บรรเลงระนาดเอกบ้าง ระนาดทุ้มบ้าง เวลาที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวลงสรง ท่านจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนบรรจงทุ้มเลิศ" เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2464 ขณะมีอายุเพียง 24 ปี เท่านั้น ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้นของท่านนับได้ว่าเป็นทางเดี่ยวที่มีท่วงทำนองสำนวนเพลงเป็นแบบโบราณ ไพเราะงดงามตามแบบของเก่า ซึ่งได้ถ่ายทอดทางเดี่ยวนี้ให้กับศิษย์ผู้หนึ่งคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร อาจารย์พิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทางเดี่ยวระนาดทุ้มในลำดับต่อมา เป็นทางเดี่ยวของหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) นักระนาดคนสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 6 ท่านถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ 6 ทรงดำรงยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ท่านได้เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) มาตั้งแต่ต้น เมื่ออายุ 15 ปีได้เลื่อนตำแหน่งเป็นมหาดเล็กวิเศษแผนกพิณพาทย์หลวง แล้วเลื่อนเป็นนายรองสนิท ต่อมาท่านกลับมาอยู่กรมมหรสพ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2456 ได้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนสนิทบรรเลงการ" แล้วเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น "หลวงสนิทบรรเลงการ"

หอสมุดกลาง สำนักงานวิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ต่อมาในปี พ.ศ.2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่าท่านเป็นผู้มีฝีมือ และชั้นเชิงในการตีระนาดเป็นที่ต้องพระราชอัธยาศัยยิ่งนัก ท่านจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "หลวงชาญเชิงระนาด"

หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) ยังได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่บรรเลงระนาดเพลงละครได้ไพเราะมากผู้หนึ่งอีกด้วย สำหรับทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น ของท่านนั้นเป็นสำนวนเพลงที่วิจิตร พิสดาร และไพเราะน่าฟังอีกทางหนึ่ง ซึ่งท่านได้ถ่ายทอดให้กับครูเผือก เรืองฌรงค์ ศิษย์ของท่าน หลังจากนั้น ครูเผือก ได้ถ่ายทอดทางเดี่ยวระนาดทุ้มนี้ให้กับครูสมาน แก้วละเอียด ลูกศิษย์ของท่าน ซึ่งเป็นนักดนตรีไทยผู้มีความเชี่ยวชาญระนาดทุ้มผู้หนึ่งในยุคปัจจุบัน

ลำดับสุดท้ายคือ ทางเดี่ยวระนาดทุ้มของพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) ท่านเป็นข้าราชการกรมมหรสพ สมัยรัชกาลที่ 6 เริ่มรับราชการเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่พระองค์ยังทรงดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อพระองค์ท่านเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ในปี พ.ศ. 2453 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็น "ขุนพาทย์บรรเลงรมย์" ในปี พ.ศ. 2455 ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นหุ้มแพรหลวงพาทย์บรรเลงรมย์ ต่อมาท่านได้เป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ในกรมมหรสพ และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "พระพาทย์บรรเลงรมย์" เมื่อปี พ.ศ. 2465

พระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) นั้นมีฝีมือทางด้านเครื่องดนตรีหลายประเภท ทั้งท่านยังมีฝีมือในการบรรเลงเครื่องหนังดีมากอีกด้วย สำหรับทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้นของท่านถือได้ว่าเป็นสำนวนเก่าทางหนึ่งที่มีสำนวนแบบสมัยโบราณ ไพเราะน่าฟังอีกแบบหนึ่งเช่นกัน ซึ่งท่านได้ถ่ายทอดทางเดี่ยวนี้ให้กับครูพริ้ง ดนตรีรส ต่อจากนั้นครูพริ้ง ได้ถ่ายทอดต่อให้รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ลูกศิษย์ของท่านอีกชั้นหนึ่ง

ด้วยเหตุและผลดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น กรณีศึกษาศิษย์สายพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ซึ่งผู้วิจัยเลือกทางเดี่ยวระนาดทุ้มของขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์), หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) เป็นตัวแทนของศิษย์สายพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้มของศิษย์สายพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และวิธีการใช้เทคนิคเม็ดพรายต่าง ๆ ในเพลงพญาโศก สามชั้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยลักษณะการประดิษฐ์ทำนองทางเดี่ยวระนาดทุ้มสมัยรัชกาลที่ 6 ในสายพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ตลอดจนเป็นหลักฐานทางวิชาการให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและบริบทของเพลงพญาโศก สามชั้น
2. ศึกษาประวัติความเป็นมาของทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)
3. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบทำนองหลักกับทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)
4. ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุดต่างๆ อาทิเช่น
    - หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
    - สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
    - ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน์ มหาวิทยาลัยมหิดล
    - สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
    - ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
    - ห้องสมุดศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
    - ผศ.สงบศึก ธรรมวิหาร อาจารย์พิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)
    - พ.จ.อ.สมาน แก้วละเอียด อดีตข้าราชการกองดุริยางค์ทหารเรือ เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์)
    - รศ.พิชิต ชัยเสรี อาจารย์พิเศษ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น ทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)
    - ครูจิรัส อาจณรงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ.2545 ลักษณะและกลวิธีในการบรรเลงระนาดทุ้มในเพลงเดี่ยวพญาโศก สามชั้น

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบทำนองหลักกับลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น
   - ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)
   - ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์)
   - ทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

   ดังมีหัวข้อที่จะใช้ในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้
   - บันไดเสียง
   - จังหวะ
   - ลีลาสำนวนทำนอง
   - กลวิธีพิเศษ

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น
   - ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)
   - ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์)
   - ทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบประวัติความเป็นมาและบริบทของเพลงพญาโศก สามชั้น
2. ทราบประวัติความเป็นมาของทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)
3. ทราบการเปรียบเทียบทำนองหลักกับทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)
4. ทราบการเปรียบเทียบลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)